

Journal of Education Studies

Volume 18
Issue 3 January-June 1990

Article 3

1-1-1990

แนวคิดพระเทพเวที (ประยุทธ์ ญัตโต) เกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียน

นิตยา มุขลาย

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

มุขลาย, นิตยา (1990) "แนวคิดพระเทพเวที (ประยุทธ์ ญัตโต) เกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียน," *Journal of Education Studies*: Vol. 18: Iss. 3, Article 3.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.18.3.3

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol18/iss3/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

แนวคิดพระเทพเวที (ประยูรธัมมปยุตฺโต) เกี่ยวกับงานการศึกษาในระบบโรงเรียน

นิตยา มุขลาย

“การศึกษาออกโรงเรียนนั้นเป็นการศึกษาที่ทุกคนสามารถรับได้ไม่ว่าจะอยู่ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนหรือจบจากระบบแล้ว ก็ยังต้องรับการศึกษาในรูปแบบนอกระบบ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ได้อยู่ได้อย่างมีความสุข”

ในแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาออกโรงเรียน น่าจะกล่าวได้ ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรกคือการศึกษาออกโรงเรียนจัดให้สำหรับใคร? ในลักษณะที่สองนั้นจะมองในแง่การศึกษาตลอดชีวิต

ลักษณะแรกที่ว่า การศึกษาออกโรงเรียนจัดให้สำหรับใคร? นั้น จะเน้นถึงการจัดจึงต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญที่เป็นองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ ผู้รับและผู้ให้ ในการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียนให้บรรลุถึงเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียนจะต้องเป็นบุคคล หรือเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพิจารณาองสงค์ให้ทั่ว มองว่าใครบ้างที่จะเป็นกลุ่มผู้รับการศึกษานอกระบบ เนื่องจากกลุ่ม (ผู้รับ) นี้ จะเป็นกลุ่มที่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนั้นเขาจะต้องอาศัยการศึกษานอกระบบอย่างแน่นอน นอกจากจะมองให้เห็นว่าใครแล้วยังต้องให้ความสนใจ เอาใจใส่กับคนกลุ่มนี้เป็นพิเศษอีกด้วย

หากจะกล่าวโดยรวมแล้ว การศึกษาออกโรงเรียนนั้นเป็นการศึกษาที่ทุกคนสามารถรับได้ไม่ว่าจะอยู่ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน หรือจบจากระบบแล้วก็ยังคงต้องรับการศึกษาในรูปแบบนอกระบบ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองให้ได้อยู่ได้อย่างมีความสุข

นอกจากจะมองในแง่ผู้รับ การศึกษาหรือกลุ่มคนทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเฉพาะกลุ่มผู้อยู่นอกโรงเรียนเป็นพิเศษแล้ว ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนยังควรมองในแง่ผู้ให้ หรือผู้ที่เป็นฝ่ายทำการให้ในแง่นี้จะชี้ให้เห็นในลักษณะของวัด ซึ่งวัดก็มีส่วนในกิจการศึกษานอกโรงเรียนอยู่ใน ๒ ลักษณะ คือ วัดเป็นผู้รับการศึกษานอกโรงเรียน เนื่องจากผู้ที่เข้ามาในวัด เป็นพระ เณร ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนเพราะอยู่ห่างไกลขาดทุนทรัพย์ในการศึกษา ทำให้ไม่สามารถศึกษาในระบบโรงเรียนได้ จึงต้องเข้ามาศึกษาในทางธรรมหรือเข้ามาเพื่อศึกษาทั้งการศึกษาทางธรรม และการศึกษาสายสามัญควบคู่กันไป “ผู้ที่มาสู่วัดในพุทธศาสนาเวลานี้ก็คือผู้ที่อยู่ในชนบทห่างไกล ซึ่งการศึกษาของรัฐยังไม่ค่อยถึงบริการของรัฐยังไม่มีให้ ท่านจึงต้องมาอาศัยระบบของพุทธศาสนา” ซึ่งถือว่าวัดเป็นฝ่ายผู้รับบริการ และในลักษณะที่วัดเป็นผู้ให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนนั้นอาจกล่าวได้ว่าพระสงฆ์ในชนบทตามวัดต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นผู้นำชนบท เป็นผู้มีโอกาสให้ความรู้ความเข้าใจ หรือเสนอแนะชักจูงแนวความคิดของประชาชนได้มาก หากว่าพระสงฆ์ไม่ให้ความสนใจในทางนี้อาจจะทำให้เกิดผลในทางลบได้ คือ ประชาชนไม่รู้ไม่เข้าใจสภาพสังคม ไม่รู้ไม่เข้าใจว่าจะอะไรจะเป็นประโยชน์ เสียประโยชน์ ก็จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ผิดพลาด การศึกษาก็จะนำไปสู่การสร้างปัญหาไป อันนี้ก็ถือเป็นเรื่องใหญ่ ดังนั้นพระเณรในชนบทจึงต้องเป็นผู้มีความรอบรู้สามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ประชาชนเกิดการคิดการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

ในเรื่องของวัดเป็นแหล่งให้บริการทางด้านการศึกษานี้ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ท่านยังได้เขียนไว้ในหนังสือชาวพุทธกับชะตากรรมของสังคม ว่าวัดเป็นแห่งให้บริการทางการศึกษา ๒ ด้านคือ

๑. การศึกษาสำหรับชาวชนบทที่เข้ามาสู่ระบบการศึกษาที่เทียบขนานกับระบบของรัฐ โดยพระสงฆ์ที่เล่าเรียนมีความรู้แล้วส่วนหนึ่งคอยให้ความรู้แก่พระเณรรุ่นหลังที่มาจากชนบท

๒. บริการศึกษาอบรมที่ให้แก่ชาวเมือง ผู้เข้าไปบวชชั่วคราว ๓ เดือน ๗ วัน ๑๐ วัน

ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งที่พระเทพเวทีท่านได้กล่าวไว้ คือ การศึกษาตลอดชีวิต จากหลักพุทธศาสตร์ที่ถือว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา เรื่องชีวิตโดยมีหลักที่เรียกว่า “มรรค” ซึ่ง “มรรค” ก็คือ การดำรงชีวิตที่ดีงาม และการดำรงชีวิตที่ดีงามจะเกิดขึ้นได้ด้วย “สิกขา” ก็คือ “การศึกษา”

ฉะนั้น คนที่ต้องการจะดำเนินชีวิตที่ดีงาม ก็จะต้องมี “สิกขา” อยู่เรื่อยไป การมี “สิกขา” ก็ก็จะหมายถึงว่าจะต้องศึกษากันเรื่อยไป จนกระทั่งเป็นพระอรหันต์ก็จบการศึกษาครบไต่ที่ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ก็ต้องศึกษากันเรื่อยไป นี่ก็คือเป็นแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต

โดยสรุปแล้วการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามแนวคิดของพระเทพเวที ไม่ว่าจะป็นในรูปแบบของการดำเนินงานที่จะต้องคำนึงถึง ผู้รับ และผู้ให้ หรือจัดในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต จุดมุ่งหมายก็เพื่อให้ประชาชนกลุ่มนั้นมีความรู้สามารถคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และสามารถพึ่งตนเองได้ และในส่วนนี้สิ่งที่จะเป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ หรือเป็นผู้นำสู่การเรียนรู้ของคน ก็คือ หลักธรรมที่ว่า โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่กล่าวถึง องค์ประกอบที่เกี่ยวกับปัจจัยฝ่ายภายในและปัจจัยฝ่ายภายนอกไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นในรูปแบบนอกระบบหรือการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นปัจจัยหลัก คือ โยนิโสมนสิการ ทั้งสิ้น

ปัจจัยฝ่ายภายใน (หรือเรียกในทางพุทธศาสนาว่า โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ความรู้ ความคิด และการตัดสินใจ ซึ่งเกิดขึ้นภายในตนเองซึ่งบุคคลทั่วไป มักจะต้องใช้ปัจจัยฝ่ายภายนอก เป็นตัวช่วยในการคิดตัดสินใจ หากว่าบุคคลใดที่สามารถรู้คิด และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งข้อมูลจากภายนอก (ปัจจัยฝ่ายภายนอก) บุคคลผู้นั้นก็จะมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่มีความประโยชน์ ซึ่งเกิดจากการคิดได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งปัจจัยฝ่ายภายนอก ถือว่าบุคคลผู้นั้นมีโยนิโสมนสิการอยู่ในตนเอง

ปัจจัยฝ่ายภายนอก เรียกในทางพุทธศาสนาว่า ปรโตโฆชะ ซึ่งแปลว่า เสียงจากอื่น ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตลอดชีวิตมักต้องใช้ปัจจัยฝ่ายภายนอกเป็นตัวช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมาก ปัจจัยฝ่ายภายนอกนี้ จะเป็นตัวนำไปสู่ปัจจัยฝ่ายภายใน โดยข้อมูลความรู้ที่ได้รับอาจมีมากมายหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาจากครูอาจารย์ จากการศึกษาพบคุณ การอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ โทรทัศน์ หรือจากประสบการณ์ที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อมูลเหล่านั้น หากได้มาแล้ว เป็นสิ่งที่ช่วยให้ความรู้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง จะถือว่าปัจจัยภายนอกนั้นเป็น “กัลยาณมิตร” แต่ถ้าได้รับข้อมูลที่ยังไม่ถูกต้องเป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้น หรือข้อมูลที่แยกไม่ออกว่าดีหรือไม่ดี ยังไม่เป็นประโยชน์ที่จะนำมาปฏิบัติได้ก็ยังคงถือว่าเป็น “ปรโตโฆชะ”

ซึ่งตัวบ่งชี้ภายนอกที่สำคัญ จะเป็นตัวนำไปสู่บ่งชี้ภายใน “โยนิโสมนสิการ” ด้้นั้นก็คือ บ่งชี้ภายนอกที่เป็น “กัลยาณมิตร”

ดังนั้นในการจัดหรือดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียน ผู้จัดจึงควรเป็นกัลยาณมิตร ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือเป็นในรูปสื่อต่างๆ ที่จะนำไปสู่ผู้รับ จะต้องเป็น “กัลยาณมิตร” ทั้งสิ้น และในส่วนผู้รับก็ต้องรู้จักพิจารณาเลือกตัดสินใจรับในส่วนที่ดี เลือกส่วนที่เป็นกัลยาณมิตรมาประกอบการตัดสินใจ และในขั้นสุดท้ายจะต้องตัดสินใจได้ด้วยตนเอง นั่นคือสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งก็ถือว่าได้ใช้หลักโยนิโสมนสิการในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

และในแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตก็เช่นเดียวกัน หากทุกคนยึดหลักโยนิโสมนสิการแล้ว การศึกษาตลอดชีวิตก็จะกลายเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่สังคม และยังเป็นการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอีกด้วย.